

АПЕЛЯТЫВАЦЫЯ ОНИМАЎ-АЛЮЗІЙ БІБЛЕЙСКАГА ПАХОДЖАННЯ ШЛЯХАМ ПЛЮРАЛІЗАЦЫІ

М. С. Кот
(Мазыр, Беларусь)

У артыкуле разглядаецца працэс апелятывацыі онімаў-алюзій біблейскага паходжання. Прадстаўлены розныя падыходы да разумення з'явы плюразыцыі ўласных назоваў. Прасочваецца ўплыў біблейскіх сюжэтаў на мастацкі (паэтычны) тэкст. Аналізуецца значэнне перакладаў Бібліі на беларускую мову, асабліва ўклад Ф. Скарыны ў гэтую справу. Даюцца лінгвістычныя апісанні прыкладаў апелятызаваных біблейскіх анамастычных алюзій, выкарыстаных беларускімі паэтамі.

Ключавыя словы: онім-алюзія біблейскага паходжання, апелятывацыя, плюралізацыя, генералізацыя, семантычная мадыфікацыя.

В статье рассматривается процесс апеллятивации онимов-аллюзий библейского происхождения. Представлены различные подходы к пониманию явления плюрализации собственных существительных. Прослеживается влияние библейских сюжетов на художественный (поэтический) текст. Анализируется значение переводов Библии на белорусский язык, особенно вклад Ф. Скорины в это дело. Даются лингвистические описания примеров апеллятивированных библейских ономастических аллюзий, использованных белорусскими поэтами.

Ключевые слова: оним-аллюзия библейского происхождения, апеллятивация, плюрализация, генерализация, семантическая модификация

The process of biblical onomastic allusions appellativation is considered in the article. Various approaches to understanding of the proper nouns pluralisation phenomena have been provided. One can trace the effect of the biblical scenes on the literary (poetic) text. The article analysis of the Bible translations into the Belarusian language; in particular, contribution of F. Skaryna. Linguistic descriptions of the appellativated biblical onomastic allusions examples used by the Belarusian poets are given as well.

Key words: biblical onomastic allusion, appellativation, pluralisation, generalisation, semantic modification.

Беларуская паэзія багатая на самабытных аўтараў, творы якіх гучаць не толькі на роднай мове, але і знайшлі прызнанне ў сусветнага чытача. Такім чынам беларускае вершаванае слова далучаецца і да сучасных тэндэнцый сусветнага літаратурнага працэсу. Апошняя трэць XX ст., асабліва ў заходнееўрапейскай традыцыі прыгожага пісьменства, як прасочана беларускай даследчыцай літаратуры І.Л. Шаўляковай-Барзенка, звязана з феноменам рэміфалагізацыі, сэнс якога заключаецца ў вяртанні да цэласных мадэляў свету, якія найбольш сканцэнтравана і акрэслена прадстаўлены ў біблейскіх сюжэтах. У паэтычным тэксце гэта выяўляецца найперш праз актыўнае выкарыстанне алюзій біблейскага паходжання, сярод якіх асаблівае

месца займаюць анамастычныя адзінкі алюзійнага характару.

Алюзія ўяўляе стылістычны прыём, які грунтуецца на непрамым ўказанні на тэкст, што выступае ў ролі першатэксту. У сваю чаргу *онім-алюзія біблейскага паходжання* – гэта семантычна складаны знак, што адначасова належыць і дадзенаму мастацкаму тэксту, і біблейскаму першатэксту.

Неабходна адзначыць, што ў наш час у беларускай навукова-гуманітарнай прасторы Кніга кніг усё больш прыцягвае ўвагу не толькі і не столькі мастакоў прыгожага слова, але і перакладчыкаў (І. Бобіч, Л. Дзекуць-Малей, А. Луцкевіч, У. Чарняўскі, А. Клышка, В. Сёмуха, А. Бокун і інш.), лінгвістаў і літаратуразнаўцаў (С. Шупа, А. Булыка,

А. Жураўскі, А. Свяжынскі, І. Трацяк, Г. Адамовіч, І. Штэйнер і інш.), філосафаў і культуролагаў (У. Конан, Г. Сініла і інш.), пачынаючы з часоў асветніцкай дзейнасці Францыска Скарыны, які ўпершыню ў 1517 г. зрабіў пераклад Бібліі на старабеларускую мову і надрукаваў большасць яе кніг у чэшскай Празе. У гэтай сувязі сёлета адзначаецца знакавая дата – 500-годдзе гэтай гістарычнай падзеі. Як сцвярджаюць даследчыкі Святога Пісання, друкаванае слова Скарыны паклала пачатак няпростаму шляху да ўнармавання беларускай літаратурнай мовы, а яго тытанічная праца па перакладзе біблейскіх кніг “на жывую мову народа” і іх выданні лічыцца другой сярод славянскіх народаў (пасля чэхаў). Дзякуючы Ф. Скарыне беларусы чацвёртымі ў Еўропе атрымалі надрукаваную Біблію, адрасаваную “дзеям і людзям простым” (пасля немцаў, італьянцаў і чэхаў) [1, 672–696].

Анамастычная алюзія біблейскага паходжання ў паэтычным тэксце можа падпадаць пад семантычныя змены (у выніку трансанімізацыі, апелятывацыі, дэанімізацыі, метафарызацыі і сімвалізацыі), аказіянальнай мадыфікацыі, набываючы ў наваствораным тэксце разнастайныя новыя канатацыі. У духоўнай і філасофскай лірыцы пры рэміфалагізацыі біблейскіх сюжэтаў сэнс гэтых анамастычных адзінак паглыбляецца праз індывідуальна-аўтарскае прачытанне зместу Суперкнігі.

Працэс апелятывацыі, які дэтэрмінуецца як пераход уласнага імя ў разрад агульных імёнаў (апелятываў), даволі падрабязна і шырока разглядаецца ў сучаснай анамастыцы (гл. работы А. Супранскай, В. Супруна, В. Шура, Г. Мезенка, В. Ляшчынскай, В. Лемцогавай, В. Фаняковай, І. Каралёвай, М. Малашчанка, І. Шорнікавай, і інш.). Нярэдка апелятывацыя адбываецца праз метанімічны перанос і кваліфікацыя як *антанамазія*, або *антанамасія*. Слоўнікі тлумачаць гэты тэрмін як троп, заснаваны на выкарыстанні ўласнага імя замест агульнага назоўніка [2, 28]. Пры гэтым падкрэсліваецца непасрэдная сувязь імя вядомай асобы (прэцэдэнтнага оніма) з назвай прадмета ці з’явы, што яго замяняюць [3, 54]. Як правіла, антанамазія рэалізуецца праз напісанне оніма з малой літары ці праз ужыванне яго ў множным ліку (*плюралізацыю*), што парушае адзінства рэфэрэнцыі самога імя і аб’екта намінацыі.

Фармант множнага ліку ў апелятызаваных онімах, на думку даследчыка В. Болатова, прыводзіць іх у аднароднае няпэўнае мноства, або мноства, тыповае для імёнаў агульных [4, 106]. Пры гэтым у выніку плюралізацыі

(як аднаго з этапаў апелятывацыі) новая дэанімізаваная адзінка пад уплывам асацыятыўнай семы “тыповае імя” набывае дадатковыя канатацыйныя значэнні і стварае метафарычную намінацыю групы падобных аб’ектаў, абагульняючы адну з прыкмет апелятызуючага оніма (*працэс генералізацыі*) [5, 31].

У святле тэорыі інтэртэкстуальнасці гэтая ж з’ява інтэрпрэтуецца як *анамастычная метафара*, якая фарміруецца на аснове ўжывання оніма ў другаснай намінацыі. Пры гэтым маецца на ўвазе здольнасць уласнага імя фарміраваць метафарычны кантэкст (гл. работы Р. Варанцова, М. Кажарновіч і інш.). Некаторыя даследчыкі мовы мастацкага тэксту (напр., В. Рагаўцоў) адносяць падобныя стылістычныя фігуры да *марфалагічных аказіяналізмаў*, гаворачы ў прыватнасці, пра *аказіянальныя формы множнага ліку назоўнікаў singularia tantum*, да якіх найперш адносяцца ўласныя імёны [6, 64].

На прыкладах з паэтычных твораў А. Гаруна, У. Караткевіча, Р. Барадуліна, В. Лукшы, В. Зуёнка праілюструем працэс апелятывацыі біблейскіх онімаў-алюзій шляхам плюралізацыі. Так, у паэта Алеся Гаруна ёсць верш “*Юдам*”. Як вынікае з самой назвы, твор прысвечаны *юдам* – панскім прыгнятальнікам. Тут біблейская анамастычная алюзія ўжыта ў якасці бібліёнима, які стварае перад чытачом тыпізаваны вобраз здрадніка. Сам А. Гарун быў актыўным удзельнікам нацыянальна-вызваленчага руху 1904 – 1920 гг. Мова яго твораў вызначаецца лексічным і фразеалагічным багаццем (напр., з *мухай у носе, сэрца плача* і інш.) стылёвай і інтанацыйнай разнастайнасцю, запазычанымі з жывых народных гаворак і фальклору. Этнаграфічныя і вуснапаэтычныя элементы народнай культуры арганічна ўводзяцца ў сістэму індывідуальна-аўтарскага светабачання, надаюць творам А. Гаруна рамантычнае гучанне [7, 120].

Па форме верш “*Юдам*” нагадвае традыцыйны зварот да паноў-прыгнятальнікаў. Агульны настрой верша прасякнуты пафасным і палымным, вострым і бескампрамісным сэнсам. Гэта свайго роду “адповедзь” панам на іх абяцанні [8, 12]: *З якіх краёў прыйшлі без праўды і без сэрца? / Чаргою воўчаю з’яўляецесь усюды, / Дзе клічуць вас для крыўды, для націску / На праўду вечную... Вы... імя вам Іуды!* У гэтых радках перад намі паўстае вельмі ўдала мадыфікаваны абагульнены мастацкі вобраз здрадніка, якога паэт называе біблейскім антрапонімам *Іуда*. Як вядома, імя *Іуда* ці *Іуда* належала аднаму з

дванаццаці вучняў *Месіі*, які па-здрадніцку выдаў іудзейскім уладам свайго Настаўніка за трыццаць срэбранікаў (гл. Евангелле паводле Марка 14, 10-46). У лексіконе беларускай мовы зафіксаваны агульны назоўнік *юда* са значэннем ‘здраднік’, якое носіць пагардлівае, лаянкавае адценне [9, 484]. Гэты факт даказвае, што ў моўнай практыцы адбылася поўная апелятывацыя біблейскага алюзійнага антрапоніма *Юда*. У вершы А. Гаруна гэтае абагульненае значэнне пашыраецца яшчэ і за кошт ужывання ўласнага назоўніка ў множным ліку. Пеяратыўныя канатацыі падтрымліваюцца і агульным кантэкстам верша, дзе здраднік паўстае як кат, нават *горай ката*, як *мора бруд ля берага намыты, без дум і без мазгоў*.

Акрамя таго, гэтая анамастычная алюзія аказала ўплыў і на фразеалагічны корпус беларускай мовы. Устойлівая адзінка *пацалунак Юды / Іуды* мае значэнне ‘здрадніцкі ўчынак пад маскай добразычлівасці, дружбы’ [10, 271]. Такім чынам, вобраз *Юды* праз працэс сімвалізацыі і генералізацыі замацаваўся ў моўнай свядомасці як сінонім да слова *здраднік*. Таму гэты онім у якасці сімвала-алюзіі шырока выкарыстоўваецца ў мастацкай літаратуры (напр. у творах А. Адамовіча, У. Караткевіча, А. Петрашкевіча, М. Танка, Р. Бардуліна і інш.).

Напрыклад, у паэтычнай спадчыне У. Караткевіча ёсць верш “*Зацвітае дрэва Іудзіна*” і “*Балада аб трыццаць першым сярэбраніку*”, а народны паэт М. Танк у сатырычным вершы “*Іудавы сярэбранікі*” высмейвае срэбралобства і скваннасць, што былі ўласцівы згаданаму біблейскаму персанажу.

Лірычны герой верша М. Танка “*Калі няма на свеце маёй мовы...*”, што адносіцца да давераснёўскага перыяду яго творчасці, задае шэраг вострых рытарычных пытанняў, ужываючы ў адным з іх вышэйзгаданую яркую біблейскую анамастычную алюзію *юды* ў апелятызаванай плюралізаванай форме: *Супроць каго рыхтуеце вы змовы / З прадажнімі і юдамі і з Богам, — / Калі няма на свеце маёй мовы, / Майго народа і мяне самога!* Гэты творам малады патрыёт і адданы сын свайго Айчыны па-бунтарску адказаў на паклёп, размешчаны ў адной з рэакцыйных газет таго часу і адрасаваны усім свядомым беларусам (“*Няма ніякіх беларусаў і іх мовы*”). Гэтае несправядлівае выказванне выступае ў якасці эпіграфа да верша. Ідэйным натхняльнікам такой катэгарычнай рыторыкі быў польскі міністр асветы *Леапольд Скульскі*, які ў 1930-х гг. меў неасцярожнасць заявіць, што ў хуткім

часе ў Польшчы (у яе склад тады ўваходзіла і тэрыторыя Заходняй Беларусі) не стане ні аднаго беларуса. Таму тых, хто паверыў гэтай прапагандзе, лірычны герой верша М. Танка называе не проста здраднікамі, а *прадажнімі юдамі*, гатовымі дзеля матэрыяльнай выгады пазбавіцца нацыянальнага гонару і сумлення, свайго мовы і гісторыі.

З сюжэтам пра пакуты Божага Сына непасрэдна звязаны і алюзійны онім біблейскага паходжання *Галгофа*. У евангельскім першатэксце *Галгофа* (са старажытнаўр. “*чэран*”) з’яўляецца тапонімам, якім названы пагорак за межамі старажытнага *Іерусаліма*, дзе панёс крыжовыя пакуты Хрыстос: “*І, несучы крыж Свой, Ён выйшаў на месца, называнае Лобным, па Габрэйску Галгофа: там укрываваў Яго і з Ім двух іншых, па адзін і па другі бок, а пасярэдзіне Ісуса*” (Паводле Яна 19, 17-18).¹ Таму ў хрысціянстве *Галгофа* стала сімвалам невыносных пакут Хрыста і здзейсненага ім да канца подзвігу збаўлення чалавечай душы ад вечных пакут, сімвалам перамогі над сатаной і смерцю. Гэтаўрус беларускай мовы змяшчае агульны апелятызаваны назоўнік *галгофа* з пераносным значэннем ‘месца нягод і пакуты, крыніца няшчасця’ [11, 18].

У якасці алюзіі гэты тапонім уведзены ў тэкст філасофскага верша Уладзіміра Караткевіча “*Дэман*”, што ўяўляе даверлівую гутарку з дэманам, які ўспрымаецца як двойнік і міфічны дух лірычнага героя, пра сэнс людскога існавання, пра сваё месца ў сусвеце. Поўны адчаю і распачы, ён звяртаецца да дэмана: *Што ж уратуе жыццё? Ратуй мяне, дружа, або / Вырві з мяне ледзяную самоту ўсяведання, / Дай мне няведанне простых і простых любоў. / Усё асляпленне кахання, эльбрусы яго і галгофы, / Люд, што гібее ў агні, сэрца, што гіне ў агні, — / На іх, вазьмі іх сабе разам за гэтымі строфамі, / Што разумеюць усё і нічога не могуць змяніць*. Паэтонім *Галгофа* ў гэтым мастацкім тэксце ўспрымаецца як антанамазія і як онім-сімвал. У кантэксце названая анамастычная алюзія семантычна мадыфікуецца ў выніку плюралізацыі і генералізацыі: *Галгофа* → *галгофы*. Яе сэнс можна разглядаць у межах кантэкстуальнай антытэзы *эльбрусы і галгофы*. Эльбрус лічыцца самай высокай горнай вяршыняй Расіі і Еўропы і ўваходзіць у

¹ Біблія. Кнігі Сьвятога Пісаньня Старога і Новага Запавету кананічныя ў беларускім перакладзе / пер. В. Сёмуха. – Duncanville, USA: World Wide Printing, 2002. – 1535 с. Далей біблейскія цытаты прыводзяцца паводле гэтага выдання Бібліі.

адпаведны планетарны спіс “Сем вяршыняў”. Так, паэт, разважаючы пра жыццё чалавека і каханне праз апелятызаваную антанамастычную антытэзу супрацьпастаўляе іх радасныя моманты ўзлётаў і дасягненняў (*эльбрусы*) і горкія гадзіны жыццёвых няўдач і падзенняў (*галгофы*).

У вершы *Алеся Загорскага* – героя рамана “Каласы пад сярпом тваім” У. Караткевіча – пісьменнік і паэт выкарыстоўвае гэты ж прыём: *Чым прагнавіла ты Бога? І чым раззлавала, / Што над табою, яшчэ неаптай і параю строф, / Маятнік часу упаў і касцельная цемра настала, / Цемра прабітых далоняў і тысяч няправых галгоф?* Верш галоўнага героя ў фінале рамана ўяўляе своеасаблівы філасофскі роздум пра гістарычны лёс роднай зямлі. Сапраўды на долю нашай краіны выпала нямала сумных і трагічных гістарычных момантаў, звязаных са шматлікімі ахвярамі. У паэтычным тэксце аўтар трапна выкарыстоўвае антанамазію (*маладыя багрымы, дастаеўскія*), пабудаваную на апелятывацыі адпаведных прэцэдэнтных онімаў, пашыраючы і абагульняючы іх сэнс праз плуралізацыю.

У нашы дні біблейскі онім-сімвал *Галгофа* набыў дадатковыя канатацыі (найперш з прычыны шырокай інтэрпрэтацыі сюжэту смерці *Божага Сына* ў розных відах і жанрах мастацтва), што асацыіруюцца перад усім з нейкім фатальным канцом жыцця, незаслужанымі пакутамі і катаваннямі, з самаахвярнай смерцю дзеля жыцця іншых.

Так, у вершы М. Танка “Калі памёр змагар за волю...” аўтарам таксама выкарыстаны прыём плуралізацыі названага алюзійнага оніма: *А ў нас – Нат і сцягоў не прыхілілі / У дні смерці / Каліноўскага, Купалы, / Трагедыі Чарнобыля, / У гадавіны / Тваіх Галгоф / І Курапат, краіна ...* Разважаючы пра грамадскае стаўленне да трагічных дат краіны, М. Танк выкарыстоўвае біблейскую анамастычную алюзію *Галгофы*, якая нясе ў сабе абагульняючы сэнс і аб’ядноўвае пералічаныя ў вершы сумныя падзеі з гісторыі нашага народа, нявіннай ахвярай якіх сталі людскія жыцці. Кантэкстуальная плуралізацыя оніма ў дадзеным выпадку толькі ўзмацняе сему трагічнага і дзякуючы граматычна выражанай семе ‘*некалькі падзей*’, выступае ў ролі дамінанты шэрагу кантэкстуальных сінонімаў (*дні смерці Каліноўскага, Купалы, Чарнобыль, Курапаты*).

У вершы Рыгора Барадуліна “Спас на двары” са зборніка “Амплітуда смеласці” аўтар уводзіць у мастацкі тэкст біблейскія онімы-алюзіі *Адам* і *Ева*: ... *да іх набліжаюцца / Чорныя апранашкі. / Ці гэта Евы / У шатах*

жалобных, таму / Што яблыкі выспелі, / А недзе забавіліся Адамы? Трэба сказаць, што вершы і паэмы Р. Барадуліна ўнеслі важкі ўклад у развіццё беларускай мовы і культуры. Стыль Р. Барадуліна вызначаецца прадметным, рэалістычным канкрэтным светаўспрыманнем, не пазбаўленым, аднак, абстрактна-рамантычнага бачання рэчаіснасці. [12, 74]. Згаданы вышэй верш уяўляе метафарычны тэкст пра зняцце ўраджаю яблык на свята яблычнага спаса, вобразна звязаны з біблейскай гісторыяй пра грэхпадзенне першых людзей у Эдэмскім садзе, калі першыя людзі парушылі боскі наказ: *І ўбачыла жанчына, што дрэва добрае для ежы, і што яно прыемнае вачам і панаднае, бо дае ведаць; і ўзяла плоду з яго і ела; і дала таксама мужу свайму, і ён ёў (Быццё 3,6)*. У вершы Р. Барадуліна онім *Ева* праз плуралізацыю метафарызуецца. Параўнаем адпаведныя строфы: *У сада крамяны грэх / З душы здымаюць манашкі і: Ці гэта Евы / У шатах жалобных...* У гэтым кантэксце анамастычная метафара *Евы* грунтуецца на прыпадабненні да вобразу біблейскай *Евы*, сарваўшай забаронны плод, які стаў сімвалам чалавечага граху, а таксама да вобразу манашкі.

Гэтую ж з’яву назіраем і ў вершы “Як ад лёсу, ад хат не ўцячы...” Васіля Зуёнка: *Хоць Адамамі ў гарады – / Нібы ў райскі сад – з пяціценак / Мы бяжым прагрэсу плады / Атрасаць па спакуслівых цэнах*. Названы верш прысвечаны вясковай праблематыцы. Лірычны герой твора, назіраючы занябанне народнай культуры і татальную ўрбанізацыю, перажывае за будучае беларускай вёскі. Безумоўна, грамадскія пераўтварэнні аказваюць негатыўны ўплыў на фізічнае і духоўнае жыццё сяла. Таму герой верша жадае *пасля стрэсаў і рэвалюцый* вярнуцца да роднай хаты, з вобразам якой звязваецца надзея на духоўнае ачышчэнне сучасніка, дасягненне гармоніі паміж чалавекам і прыродай. У вершы онім-алюзія *Адам* не толькі адносіць чытача да біблейскага першатэксту з кнігі Быцця, але праз плуралізацыю і пашырэнне першапачатковай семантыкі (у *Бібліі Адама* названы першы створаны Богам чалавек – мужчына) падвяргаецца аказіянальнай мадыфікацыі і метафарызацыі, так што сучасны чалавек (а значэнне антрапоніма *Адам* інтэрпрэтуецца як агульнае імя чалавек) імкнецца як мага хутчэй спазнаць спакусныя перспектывы гарадскога жыцця. Таму яму недастаткова проста пакаштаваць забароннага плоду з рук кагосьці – ён сам спышаецца *прагрэсу плады атрасаць па спакуслівых цэнах*.

У паэтычным творы Валянціна Лукшы, які ён назваў *споведзь паломніка “Шлях на Галгофу”* ці *“Via Dolorosa” (Дарога пакут)*, таксама засведчана апелятывацыя біблейскіх антрапонімаў *Пілат* і *Каін*. Сам твор уяўляе шырокую рэміфалагізацыю цэнтральнага для хрысціянства евангельскага сюжэту пра смерць і ўваскрэсенне Ісуса Хрыста. Неабходна падкрэсліць, што ў беларускай мове існуе агульны назоўнік *каін* са значэннем ‘пра здрадніка, злачынца’ [11, 578]. У корпусе беларускай фразеалогіі зафіксавана і ўстойлівая адзінка з гэтым жа анамастычным кампанентам *Каінава пячаць (пячатка)*, якая мае сінанімічнае значэнне з неадабральным адценнем: ‘след злачыннасці’ [10, 399]. Этымалогія гэтага устойлівага словазлучэння ўзыходзіць да старадаўняй гісторыі з Кнігі кніг аб першым братазайстве (гл. Быццё 4, 8-16), што больш поўна раскрывае алюзію сэнса самога паэтоніма *Каін*.

У названым паэтычным творы В. Лукшы онім-сімвал *Каін* падвяргаецца плуралізацыі і генералізацыі: *Не забівай, – / Мы чуем... / Ды падковы / У эскадронаў смерці зіхацяць... / І забіваюць куляй / Або словам, / І Каіны анёлкамі глядзяць*. У першай частцы названага паэтычнага твора *“Скрыжалі”* аўтар узнаўляе дзесяць заповедзяў, якія на сённяшні дзень лічацца непарушнай асновай і канонам здаровай чалавечай маралі і этыкі. Аднак чалавек, жывучы ў сучасным грамадстве, усё часцей у пагоні за матэрыяльнай выгадай пагарджае вечнымі каштоўнасцямі, хаця стараецца пры гэтым знешне выглядаць, як анёл. У вершы *“Лотас”* гэтага ж паэта назіраем аналагічную з’яву апелятывацыі і метафарызацыі: *Бо ёсць на свеце суд / Святла і неба. / Ён Каінаў зямных не абміне...*

Пятая частка *споведзі паломніка В. Лукшы* называецца *“Пракуратар Понціі Пілат”*. Мастак слова малое перад намі традыцыйны вобраз двурушнага *Пілата*, які ў мастацкім тэксце падаецца больш жорсткім і бесчалавечным, чым у адпаведным евангельскім сюжэце: *Зняважлівы да ўсіх жывых і люты, / Намеснік рымскі хабар паважсаў, / І, як хацеў, / На горкія пакуты / Ён шчодра іудзеяў бласлаўляў* (параўн. Паводле Лукі 23, 13-15). У апошняй страфе часткі *“Пракуратар Понціі Пілат”* назіраем працэс кантэкстуальнай апелятывацыі анамастычнай алюзіі *Пілат* → *пілаты*: *Крыжы стагнали,*

/ І гулі пажары, / І ведалі пілаты, / Што рабіць: / Галоўнае – / Не асудзіць ахвяру, / А рукі як мага чысцей адмыць. Выкарыстоўваючы прыём абагульнення праз плуралізацыю, паэт В. Лукша выкрывае двурушнасць тых пілатаў, што прынеслі пажары, пакуты і стогн мноству нявінных людзей нашай эпохі.

У вершы Р. Барадуліна *“Наканаванне”*, дзе рэміфалагізуецца гэты ж новазапаветні сюжэт, засведчана апелятывацыя біблейскага антрапоніма *Варава* → *варавы*: *Відаць, натое клапаціўся Бог, / Каб не звяліся на зямлі варавы. / Каб выбіраць / Людской галдзе было б / Спаміж жыццезагубцам і Месіяй.* Прыведзены мастацкі тэкст алюзіяна звязаны з евангельскай гісторыяй пра злачынцу *Вараву*, якога па старадаўняй пасхальнай традыцыі народ пажадаў адпусціць на волю замест *Хрыста* (гл. Паводле Мацвея 27, 15–21). Вобраз *Варавы* звязваецца найперш з чалавекам-злачынцам (*жыццезагубцам*), якога па шчаслівым збегу абставін абмінае заслужанае пакаранне.

Такім чынам, анамастычная алюзія біблейскага паходжання уводзіцца ў мастацкі тэкст для абазначэння розных сэнсаў пад уплывам асацыяцый з біблейскім сюжэтам. Пры гэтым новыя канатацыі ў паэтычным тэксце ўзнікаюць як вынік семантычных зменаў у працэсе трансанімізацыі, апелятывацыі, дэанімізацыі, метафарызацыі ці сімвалізацыі, а таксама аказіянальнай мадыфікацыі. Апелятывацыя алюзіянага оніма ў мастацкім тэксце прыдае вобразнасць пры найменні і перасэнсаванні тых ці іншых жыццёвых рэалій. Акрамя таго апелятывацыя онімаў пашырае моўны корпус лексічных і фразеалагічных адзінак за кошт пераходу ўласнага імя ў склад апелятыўных адзінак з цэлым шэрагам экспрэсіўных адценняў і асацыяцый, прадстаўляючы новыя магчымасці для ўзбагачэння як агульных, так і кантэкстуальных сінанімічных шэрагаў. Як правіла, у большасці выпадкаў некаторыя ўласныя імёны, якія аказіянальна ператвараліся ў агульныя, пераважна ўжываюцца ў множным ліку, аднак падобныя пераходы становяцца магчымымі тады, калі абстрагуемыя онімы (учынкi, манеры, рысы іх носьбітаў і г.д.) становяцца тыповымі, уласцівымі вялікай колькасці носьбітаў мовы.

Літаратура

1. Брокгауз, Ф.А., Ефрон, И.А. Библиейские переводы // Энциклопедический словарь [Электронный ресурс] / Ф.А. Брокгауз, И.А. Ефрон. В 86 т. (82 т. и 4 доп.). – Санкт-Петербург, 1891. – Т. 3а. – С. 672 – 696. – Режим доступа : <http://www.pravenc.ru/text/154389.html>. – Дата доступа : 28.03.2017.

2. Абабурка, М.В. Слоўнік лінгвастылістычных і тэксталагічных тэрмінаў / Складальнікі: М.В. Абабурка, Т.А. Казмірская, В.М. Саўчанка Магілёў: УА “МДУ імя А. А. Куляшова”, 2012. – 284 с.
3. Рагойша, В.П. Паэтычны слоўнік / В.П. Рагойша. – 3-е выд., дапрац. і дапоўн. – Мн.: Бел. навука, 2004. – 576 с.
4. Болотов, В.И. Множественное число имени собственного и апеллятива / В.И. Болотов // Имя нарицательное и собственное / Под ред. А. Суперанской. – М.: Наука, 1978. – С. 98 – 112.
5. Смольников, С.Н. Актуальная и потенциальная русская антропонимия / С.Н. Смольников // Вопросы ономастики. – 2005. – № 2 с. 23 – 35.
6. Рагаўцоў, В.І. Слоўнік пра камічнае : мовазнаўчы аспект / В.І. Рагаўцоў. – Магілёў : МДУ імя А.А.Куляшова, 2010. – 172 с.
7. Саламевіч, І.У. Алясь Гарун / І.У. Саламевіч // Беларуская мова: Энцыклапедыя / пад рэд. А. Я. Міхневіча. – Мінск : БелЭн, 1994. – С. 119–123.
8. Гарун, А. Сэрцам пачуты звон: Паэзія проза, драматургія, публіцыстыка / Уклад., прадм. і камент. У. Казберука. – Мінск : Маст. літ. – 1991. – 359 с.
9. Глумачальны слоўнік беларускай мовы. У 5 т. Т. 5. Кн. 2. У – Я / [Рэд. тома М.Р. Суднік]. – Мінск : Беларус. Сав. Энцыклапедыя, 1984. – 608 с.
10. Лепешаў, І.Я. Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы. У 2 т. Т. 2 М – Я. Выданне 2-ое, дапоўн. і выпр. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : БелЭн, 2008. – 702 с.
11. Глумачальны слоўнік беларускай мовы. У 5 т. Т. 2. Г – К / [Рэд. тома А.Я. Баханькоў]. – Мінск : Гал. рэд. Беларус. Сав. Энцыклапедыі, 1978. – 768 с.
12. Гарэлік, Л. Рыгор Барадулін / Л. Гарэлік // Беларуская мова: Энцыклапедыя / пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мінск : БелЭн, 1994. – С. 73–75.